

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Факультет економічних наук

Кафедра управління земельними ресурсами

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

Іщенко Н.М.

“28” серпня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Спеціальність: 193 «Геодезія та землеустрій»

Розробник

Завідувач кафедри розробника

Завідувач кафедри спеціальності

Гарант освітньої програми

Декан факультету

Начальник НМВ

Лазарева О.В.

Горлачук В.В.

Горлачук В.В.

Смирнова С.М.

Філімонова О.Б.

Шкірчак С.І.

Миколаїв – 2020 рік

Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Управління земельними ресурсами	
Галузь знань	19 «Архітектура та будівництво»	
Спеціальність	193 «Геодезія та землеустрій»	
Спеціалізація (якщо є)	-	
Освітня програма	Освітньо-професійна програма «Геодезія та землеустрій» першого рівня вищої освіти.	
Рівень вищої освіти	Бакалаврський	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	IV	
Навчальний рік	2019-2020	
Номер семестрів:	Денна форма	Заочна форма
	8	-
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	5 кредитів / 150 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	- лекції – 33 год. - семінарські заняття - 33 год. - години самостійної роботи – 84 год.	
Відсоток аудиторного навантаження	44 %	
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю	Контрольні роботи	
Форма підсумкового контролю	Екзамен	

1. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета: оволодіння студентами теоретичних та практичних знань з основ управління земельними ресурсами в умовах ринку.

Завдання:

- вивчення студентами методологічних питань ефективності управління земельними ресурсами;
- вивчення історичних і соціально-економічних умов зародження управління земельними ресурсами;
- встановлення поняття, принципів, завдання, функцій та сутності управління земельними ресурсами на різних ієрархічних рівнях;

- визначення місця і ролі управління земельними ресурсами в організації використання земель і регулюванні земельних відносин;

- вивчення методів та методичних основ управління земельними ресурсами;

- встановлення правових, економічних, організаційно - адміністративних та земельпорядних механізмів управління земельними ресурсами;

- вивчення особливостей управління земельними ресурсами різного цільового призначення та різних форм власності;

- набуття навиків проектування та моделювання організаційних систем управління земельними ресурсами.

Дисципліна «Основи управління земельними ресурсами» відноситься до дисциплін циклу професійної підготовки.

Передумови вивчення дисципліни: попереднє засвоєння історії земельних ресурсів, земельного кадастру, землеустрою та організації території, земельпорядного проектування, моніторингу земель, економіки землекористування.

Очікувані результати навчання: знати питання, що стосуються системи управління земельними ресурсами, правильно застосовувати на практиці навички управління земельпорядної інформацією, застосовувати набуті знання для розв'язання практичних завдань.

В результаті вивчення дисципліни студент

має знати:

- загальної теорії управління земельними ресурсами;
- методів управління земельними ресурсами;
- законодавчих та нормативних документів в сфері управління земельними ресурсами;
- особливості управління земельними ресурсами різних форм власності.

має вміти:

- приймати ефективні управлінські рішення щодо використання земель усіх категорій;
- формулювати завдання, принципи та функції управління земельними ресурсами;
- володіти науковими методами управління земельпорядним виробництвом;
- використовувати набуті знання з управління земельними ресурсами при проектуванні робіт;
- правильно використовувати законодавчі акти та нормативні документи в рамках системи управління земельними ресурсами.

Компетентності та результати навчання:

Загальні:

ЗК 9 Прагнення до збереження природного навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку суспільства

Фахові:

ФК 3 Здатність до застосування знань з геодезії, землеустрою, земельного кадастру, земельного права на практиці для виконання професійних обов'язків

ФК 4 Здатність проводити польові, дистанційні і камеральні дослідження в галузі геодезії та землеустрою

ФК 7 Здатність розробляти проекти і програми, організовувати та планувати польові роботи, готувати технічні звіти та оформлювати результати польових, камеральних та дистанційних досліджень в геодезії та землеустрої

ФК 9 Уміння прогнозувати, планувати використання земельних ресурсів

ФК 10 Організовувати виконання комплексу підготовчих робіт з розробки проектів землеустрою

ФК 12 Володіння знаннями теоретико-методичного формату функціонування суб'єктів господарювання на землі

Програмні результати:

ПРН 7 Використовувати методи і технології землевпорядного проектування, територіального та господарського землеустрою, планування використання та охорони земель, кадастрових знімів та ведення державного земельного кадастру

ПРН 10 Володіти методами землевпорядного проектування, територіального і господарського землеустрою, планування використання та охорони земель з врахуванням впливу низки умов соціально-економічного, екологічного, ландшафтнього, природо-охоронного характеру та інших чинників

ПРН 11 Володіти методами організації топографо-геодезичного і землевпорядного виробництва від польових вимірювань до менеджменту та реалізації топографічної та землевпорядної продукції на основі використання знань з основ законодавства і управління виробництвом

2. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

	Теми	Лекції	Практичні	Самостійна робота	Загальний обсяг
1	Наукові аспекти використання земельних ресурсів	2	2	5	9
2	Науково-організаційні засади формування системи управління земельними ресурсами	2	2	5	9
3	Історія розвитку системи управління земельними ресурсами	2	2	5	9
4	Правові аспекти управління земельними ресурсами	2	2	4	8
5	Організаційні аспекти управління земельними ресурсами	2	2	5	9
6	Інформаційне забезпечення системи управління земельними ресурсами	2	2	5	9
7	Управління земельними ресурсами в умовах ринкової економіки	2	2	5	9
8	Управління землями природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення	2	2	5	9
9	Управління землями оздоровчого та рекреаційно-го призначення	2	2	5	9
10	Управління землями історико-культурного призначення	2	2	5	9
11	Управління землями з особливим режимом використання	2	2	5	9
12	Землеустрій як функція управління земельними	2	2	6	10

	ресурсами				
13	Організаційні засади державного контролю за використанням і моніторингом земель	2	2	6	10
14	Ринок землі в системі управління земельними ресурсами	2	2	6	10
15	Управління охороною земельних ресурсів	2	2	6	10
16	Оптимізація управління земельними ресурсами	3	3	6	12
	Всього за курсом	33	33	84	150

3. Зміст навчальної дисципліни

3.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	Тема 1 Наукові аспекти використання земельних ресурсів 1) Земля як цілісний об'єкт управління. Склад і структура земель . 2) Використання земельних ресурсів. 3) Основні принципи раціонального використання і охорони земель в умовах ринку. 4) Екологічний стан земель. 5) Рентний характер використання землі.
2	Тема 2 Науково-організаційні засади формування системи управління земельними ресурсами 1) Поняття управління земельними ресурсами. 2) Предмет науки і методи дослідження. 3) Еволюція розвитку управлінської школи. 4) Вітчизняний розвиток теорії і практики управління земельними ресурсами. 5) Роль управління земельними ресурсами. 6) Методи, принципи та функції управління земельними ресурсами.
3	Тема 3 Історія розвитку системи управління земельними ресурсами 1) Управління земельними ресурсами в дохристиянський та ранній християнський період. 2) Земельні відносин та управління земельними ресурсами часів Київської Русі. 3) Особливості управління земельними ресурсами в XIX-XX столітті. 4) Управління земельними ресурсами в умовах сьогодення.
4	Тема 4. Правові аспекти управління земельними ресурсами 1) Конституційні основи управління земельними ресурсами. 2) Земельний Кодекс – правова основа управління використання земельних ресурсів. 3) Нормативно-правові акти в галузі управління земельними ресурсами.
5	Тема 5. Організаційні аспекти управління земельними ресурсами 1) Розмежування компетенції вищих органів у галузі управління земельними ресурсами.

	<p>2) Компетенція вищих органів виконавчої влади в галузі управління використанням і охороною земель.</p> <p>3) Компетенція органів державного управління на місцевому (регіональному) рівні.</p> <p>4) Підготовка кадрів для державних земельних органів.</p>
6	<p>Тема 6. Інформаційне забезпечення системи управління земельними ресурсами</p> <p>1) Земельно-кадастрова інформація.</p> <p>2) Земельно-реєстраційна система. Принципи державної реєстрації земельних ділянок.</p> <p>3) Грошова оцінка земель як механізм управління.</p> <p>4) Експертна оцінка земельних ділянок.</p> <p>5) Планово-картографічне забезпечення. Розвиток інформаційно-інтелектуальних технологій в системі управління земельними ресурсами.</p>
7	<p>Тема 7. Управління земельними ресурсами в умовах ринкової економіки</p> <p>1) Трансформація прав власності на землю. Управління процесом набуття і реалізації права на землю.</p> <p>2) Особливості управління землями сільськогосподарського призначення, запасу, резервного фонду, меліорованими землями, земельними ресурсами населених пунктів.</p> <p>3) Земельна ділянка як об'єкт управління.</p> <p>4) Зміст та завдання кадастрового землевпорядкування.</p> <p>5) Земельно-господарський устрій як механізм управління земельними ресурсами.</p> <p>6) Розмежування земель державної і комунальної власності.</p> <p>7) Встановлення прибудинкових територій.</p>
8	<p>Тема 8. Управління землями природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення</p> <p>1) Концепція розвитку природно-заповідних територій в Україні.</p> <p>2) Сутність і зміст земель природно-заповідного фонду.</p> <p>3) Органи управління землями природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.</p> <p>4) Режим використання земель природно-заповідного фонду.</p> <p>5) Розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності як функції управління землями природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.</p>
9	<p>Тема 9. Управління землями оздоровчого та рекреаційного призначення</p> <p>1) Режим використання земель оздоровчого призначення.</p> <p>2) Відшкодування збитків, зумовлених обмеженим режимом використання земель оздоровчого призначення.</p> <p>3) Особливості управління використанням і охороною земель рекреаційного призначення.</p>
10	<p>Тема 10. Управління землями історико-культурного призначення</p> <p>1) Органи управління землями історико-культурного призначення.</p> <p>2) Організація зон охорони та пам'яток як механізм управління землями історико-культурного призначення.</p> <p>3) Управління процесом реалізації права власності і користування на землі історико-культурного призначення.</p> <p>4) Державна реєстрація земельних ділянок історико-культурного призначення.</p> <p>5) Фінансування охорони земель історико-культурного призначення.</p>
11	<p>Тема 11. Управління землями з особливим режимом використання</p> <p>1) Управління землями в смугах прикордонного режиму.</p> <p>2) Управління землями з несприятливими погодними умовами.</p> <p>1) Значення землеустрою в системі управління.</p> <p>2) Зміст землеустрою.</p> <p>3) Принципи землеустрою.</p>

12	<p>Тема 12. Землеустрій як функція управління земельними ресурсами</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Склад земель України 2) Забезпечення проведення землеустрою 3) Документація із землеустрою
13	<p>Тема 13. Організаційні засади державного контролю за використанням і моніторингом земель</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Організація державного контролю за використанням земель. 2) Мета і завдання моніторингу земель. 3) Зміст моніторингу земель.
15	<p>Тема 14. Ринок землі в системі управління земельними ресурсами</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Формування ринку землі. 2) Роль ринкової інфраструктури в системі управління земельними ресурсами. 3) Іпотека (застава). Земельні (іпотечні) банки. Земельні аукціони. 4) Кадастрово-реєстраційні центри. Товарні біржі, брокерські, посередницькі та інші фірми. 5) Науково-технічна та рекламна інформація.
16	<p>Тема 15. Управління охороною земельних ресурсів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Екологічні аспекти управління. 2) Концептуальні засади ресурсоощадного землекористування. 3) Нова парадигма збереження родючості ґрунту. 4) Вдосконалення екологічної інфраструктури. Роль технічного паспорта земельних ділянок агроформувань. 5) Комплексність підходу до управління охороною та використанням земельних ресурсів.
17	<p>Тема 16. Оптимізація управління земельними ресурсами</p> <p>Блок А</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Наукові підходи до оптимізації землекористування. 2) Процес оптимізації управління землекористуванням. 3) Оптимізація структури земельного фонду
18	<p>Тема 16. Оптимізація управління земельними ресурсами</p> <p>Блок Б</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Економіко-математичні моделі визначення оптимальної структури і розподілу посівних площ із урахуванням балансу гумусу. 2) Економіко-математичні моделі визначення оптимальної структури і розподілу посівних площ із урахуванням типів ґрунтів.

3.2. План практичних (семінарських) занять

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1 Наукові аспекти використання земельних ресурсів</p> <ol style="list-style-type: none">1) Поясніть, чому землю у сільському господарстві вважають головним засобом виробництва?2) За якої умови земля в сільському господарстві виступає як засіб виробництва?3) Назвіть категорії земель за цільовим призначенням.4) Розкрийте головні причини деградаційних процесів у землекористуванні.5) Вкажіть на основні відмінності в системі управління земельними ресурсами в Україні і країнах Західної Європи.6) Дайте оцінку використання земель у містах.7) Розкрийте природу утворення диференціальної ренти у сільськогосподарському виробництві.8) Як впливає розмір землекористування на показники ризикованості господарської діяльності суб'єктів господарювання на землі?
2	<p>Тема 2 Науково-організаційні засади формування системи управління земельними ресурсами</p> <ol style="list-style-type: none">1) За якої умови може здійснюватись процес управління?2) В чому полягає відмінність понять «управління земельними ресурсами» і «земельний менеджмент»?3) Дайте визначення предмету управління земельними ресурсами.4) Оцініть внесок наукових шкіл у створення науки управління.5) Розкрийте особливості вітчизняного розвитку теорії і практики управління земельними ресурсами.6) Назвіть методи управління і дайте їм оцінку.7) Перерахуйте наукові принципи управління земельними ресурсами.8) Розкрийте зміст і функції управління земельними ресурсами, зупиніться на їх аналізі.
3	<p>Тема 3 Історія розвитку системи управління земельними ресурсами</p> <ol style="list-style-type: none">1) Вкажіть особливості розвитку процесу управління земельними ресурсами в дохристиянський період.2) Вкажіть особливості розвитку процесу управління земельними ресурсами в ранній християнський період.3) Вкажіть особливості процесу розвитку управління земельними ресурсами за часів Київської Русі.4) Вкажіть особливості управління земельними ресурсами в період Литовської доби.5) Польський період управління земельними ресурсами.6) Розкрийте особливості московського дореформеного періоду управління земельними ресурсами.7) Розкрийте особливості управління земельними ресурсами в Україні в період Столипінської реформи.8) Розкрийте особливості управління земельними ресурсами в Галичині.

	<p>9) Розкрийте особливості управління земельними ресурсами в до- і після воєнний періоди.</p> <p>10) Вкажіть на особливості управління земельними ресурсами сьогодення.</p>
4	<p>Тема 4. Правові аспекти управління земельними ресурсами</p> <p>1) Розкрийте суть Декрету Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1992 року «Про приватизацію земельних ділянок».</p> <p>2) Коротко розкрийте зміст Указу Президента України від 10 листопада 1996 року «Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва».</p> <p>3) Дайте оцінку Указу Президента України «Про порядок паювання земель, наданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам та організаціям» від 8 серпня 1995 року.</p> <p>4) Проаналізуйте і дайте оцінку Указу Президента України «Про заходи щодо прискореного реформування аграрного сектора економіки» від 3 грудня 1999 року.</p> <p>5) Яким законодавчим актом започатковано приватизацію об'єктів незавершеного будівництва іноземними громадянами та особами без громадянства?</p> <p>6) Розкрийте мету і завдання Закону України «Про оренду земель».</p>
5	<p>Тема 5. Організаційні аспекти управління земельними ресурсами</p> <p>1) В чому полягає зміст повноважень Президента України в галузі земельних відносин?</p> <p>2) Розкрийте повноваження Верховної Ради України в галузі земельних відносин.</p> <p>3) Хто є вищим органом державного управління в галузі використання і охорони земель, його компетенції?</p> <p>4) Кому належать повноваження центрального органу з питань використання землі? Розкрийте коротко зміст таких повноважень.</p> <p>5) Вкажіть на спеціально уповноважені органи з питань використання землі.</p> <p>6) В чому полягають повноваження вищих судових органів України в галузі земельних відносин?</p> <p>7) Який орган здійснює контроль за дотриманням земельного законодавства України?</p>
6	<p>Тема 6. Інформаційне забезпечення системи управління земельними ресурсами</p> <p>1) Чим зумовлена необхідність ведення реєстрації земельних ділянок і прав власності на них?</p> <p>2) На кого покладено здійснення реєстрації земельних ділянок і прав на них?</p> <p>3) Дайте пояснення, що таке «державний реєстр земель», «поземельна книга», «реєстраційна картка земельної ділянки» та їх практичне застосування.</p> <p>4) Що таке кадастровий номер, кадастровий квартал, кадастрова зона,</p>

	<p>кадастрова облікова одиниця?</p> <p>5) Розкрийте принципи державної реєстрації земельних ділянок.</p> <p>6) Що таке грошова оцінка земель?</p> <p>7) Розкрийте роль грошової оцінки земель у сфері управління земельними ресурсами</p>
7	<p>Тема 7. Управління земельними ресурсами в умовах ринкової економіки</p> <p>1) В чому полягає право власності на землю?</p> <p>2) Що таке спільна сумісна і суцільна часткова власність, їх відмінність?</p> <p>3) За яких умов може виникати право на безоплатне отримання земельних ділянок у власність?</p> <p>4) Для яких цілей можуть передаватись землі сільськогосподарського призначення у власність та користування?</p> <p>5) В чому полягає зміст обмеження прав власників і землекористувачів?</p> <p>6) Що таке «землі запасу», як вони визначаються? Яке їх призначення?</p> <p>7) Розкрийте особливості управління землями резервного фонду.</p> <p>8) В чому полягають особливості управління меліорованими землями?</p> <p>9) Обґрунтуйте необхідність використання радіонуклідно забруднених земель та особливості їх використання.</p> <p>10) Розкрийте особливості управління землями в населених пунктах.</p> <p>11) В чому полягає зміст та завдання кадастрового землеустрою?</p>
8	<p>Тема 8. Управління землями природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення</p> <p>1) Назвіть спеціально уповноважений орган управління землями оздоровчого призначення.</p> <p>2) Розкрийте особливості встановлення меж округів санітарної охорони курортів і визначення режиму їх використання.</p> <p>3) Дайте оцінку встановлення захисних зон з метою охорони курортів.</p> <p>4) Як Ви розумієте суть відшкодування збитків, зумовлених обмеженим режимом землекористування в округах санітарної охорони курортів?</p> <p>5) Які Ви знаєте курортні зони?</p> <p>6) Які Ви знаєте рекреації?</p>
9	<p>Тема 9. Управління землями оздоровчого та рекреаційного призначення</p> <p>1) Розкрийте механізм режиму використання земель оздоровчого призначення.</p> <p>2) Як здійснюється відшкодування збитків, зумовлених обмеженим режимом використання земель оздоровчого призначення.</p> <p>3) Які еколого-економічні аспекти сучасного стану використання заповідних територій?</p> <p>4) Яке нормативно-правове забезпечення управління природно-заповідними територіями?</p> <p>5) Розкрийте особливості управління використанням і охороною земель</p>

	<p>рекреаційного призначення.</p> <p>6) Проаналізуйте сучасний стан рекреаційно-туристичного потенціалу регіону</p> <p>7) Які особливості управління використанням і охороною земель рекреаційного призначення?</p> <p>8) Огрунтуйте організаційно-господарські аспекти управління рекреаційними ресурсами.</p>
10	<p>Тема 10. Управління землями історико-культурного призначення</p> <p>1) Хто здійснює державне управління землями історико-культурного призначення? Розкрийте компетенцію органів управління.</p> <p>2) Назвіть зони охорони пам'яток.</p> <p>3) Розкрийте особливості передачі земель історико-культурного призначення у власність.</p> <p>4) Хто має право привілейованої купівлі пам'ятки національного значення?</p> <p>5) Чи можна вилучити у власника пам'ятку, якщо він до неї ставиться безгосподарно або з мотивів суспільної необхідності?</p> <p>6) Обгрунтуйте необхідність занесення до реєстру п'яток України.</p> <p>7) Розкрийте джерела фінансування охорони земель історико-культурного призначення.</p>
11	<p>Тема 11. Управління землями з особливим режимом використання</p> <p>1) Розкрийте процедуру встановлення прикордонної смуги і можливість зміни її ширини.</p> <p>2) Поясніть, що таке делімітація.</p> <p>3) Що таке демаркація.</p> <p>4) Вкажіть на відмінність демаркації від делімітації.</p> <p>5) З якою метою і ким встановлюється профілактична смуга?</p> <p>6) Хто дає дозвіл на виконання землевпорядних і земельно-кадастрових робіт у межах прикордонної смуги?</p> <p>7) Чи можна виконувати сільськогосподарські роботи, влаштовувати місця для відпочинку, купання, рибальства у прикордонній смузі?</p> <p>8) Розкрийте особливості використання земель під забудову.</p>
12	<p>Тема 12. Землеустрій як функція управління земельними ресурсами</p> <p>1) Що таке землеустрій? Його роль в системі управління землекористуванням.</p> <p>2) Що таке землекористування?</p> <p>3) Які особливості системи управління землекористуванням?</p> <p>4) Які заходи потрібно реалізовувати, щоб землеустрій став надійним важелем держави в системі управління землекористуванням?</p> <p>5) Розкрийте зміст землеустрою.</p> <p>6) З якою метою здійснюється авторський нагляд за використанням проектів землеустрою?</p> <p>7) Чим зумовлюється необхідність розробки робочих проектів землеустрою? Наведіть декілька прикладів Вашого бачення розробки</p>

	таких проєктів.
13	<p>Тема 13. Організаційні засади державного контролю за використанням і моніторингом земель</p> <p>1) Розкрийте основні завдання державного контролю за використанням і охороною земель.</p> <p>2) В чому полягають принципи здійснення державного контролю за використанням і охороною земель?</p> <p>3) Хто здійснює державний контроль за використанням і охороною земель у системі центрального органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів?</p> <p>4) Хто здійснює державний контроль за дотриманням вимог законодавства про охорону земель?</p> <p>5) Сформулюйте права державний інспекторів у сфері державного контролю за використанням і охороною земель.</p> <p>6) Хто здійснює моніторинг ґрунтів у системі центрального органу виконавчої влади з питань аграрної політики та його повноваження?</p> <p>7) В чому полягають мета і завдання моніторингу земель?</p> <p>8) Назвіть види антропогенних навантажень.</p> <p>9) На які види поділяється земельний моніторинг?</p>
14	<p>Тема 14. Ринок землі в системі управління земельними ресурсами</p> <p>1) Що таке ринок землі?</p> <p>2) Як Ви розумієте суть «первинного» і «вторинного» ринку?</p> <p>3) Що таке сегментація ринку, які Ви знаєте сегменти ринку?</p> <p>4) Обґрунтуйте суть ринкової інфраструктури.</p> <p>5) Що таке іпотека? Її роль в системі управління землекористуванням.</p> <p>6) Розкрийте функції Земельного банку.</p> <p>7) Окресліть процедуру проведення земельного аукціону.</p> <p>8) Сформулюйте завдання центру Державного земельного кадастру та його регіональних центрів.</p> <p>9) В чому полягає діяльність товарних бірж, брокерських та посередницьких фірм в системі управління землекористуванням?</p>
15	<p>Тема 15. Управління охороною земельних ресурсів</p> <p>1) Розкрийте зміст контурно-меліоративної організації території.</p> <p>2) Окресліть залежність вмісту гумусу в ґрунті між виходом супутньої продукції, поверхнево-кореневих решок та урожайністю культур.</p> <p>3) Розкрийте природу впливу мінеральних та органічних добрив на підвищення родючості ґрунтів.</p> <p>4) Опишіть переваги та недоліки запровадження лісових насаджень та захисних лісосмуг на фоні гідротехнічних споруд.</p> <p>5) Дайте визначення поняттю «оптимальна лісистість».</p> <p>6) Яка роль і місце технічного паспорта земельних ділянок агроландшафтів?</p>
16	<p>Тема 16. Оптимізація управління земельними ресурсами</p> <p>Блок А</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1) Розкрийте наукові підходи до оптимізації землекористування. 2) Що являє собою процес оптимізації управління землекористуванням. 3) Як можна оптимізувати структуру земельного фонду країни?
17	<p>Тема 16. Оптимізація управління земельними ресурсами</p> <p>Блок Б</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Які обмеження економіко-математичної моделі визначення оптимальної структури і розподілу посівних площ із урахуванням балансу гумусу. 2) Які цільові орієнтири економіко-математичної моделі визначення оптимальної структури і розподілу посівних площ із урахуванням балансу гумусу. 3) Які обмеження економіко-математичної моделі визначення оптимальної структури і розподілу посівних площ із урахуванням типів ґрунтів. 4) Які цільові орієнтири економіко-математичної моделі визначення оптимальної структури і розподілу посівних площ із урахуванням типів ґрунтів.

3.3. Завдання для самостійної роботи

Питання для обговорення

1. Концептуальні засади регулювання земельних відносин.
2. Основне джерело правового регулювання земельних відносин.
3. Основні концептуальні особливості Земельного кодексу України.
4. Основні етапи проведення земельної реформи.
5. Першочергові завдання у сфері регулювання землекористування.
6. Завдання землеустрою щодо підвищення рівня управління земельними ресурсами.
7. Напрямки розвитку землеустрою в сучасних умовах.
8. Категорії земель України.
9. Цільове призначення земельної ділянки.
10. Землі сільськогосподарського призначення.
11. Землі житлової та громадської забудови.
12. Землі природно-заповідного фонду.
13. Землі оздоровчого призначення.
14. Землі рекреаційного призначення.
15. Землі історико-культурного призначення.
16. Землі лісогосподарського призначення.
17. Землі водного фонду.
18. Землі промисловості.
19. Землі транспорту.
20. Право власності на землю.
21. Землі державної власності.
22. Землі приватної власності.
23. Землі комунальної власності.
24. Право користування землею.
25. Поняття земельного сервітуту.
26. Поняття емфітевзису.
27. Поняття суперфіцію.
28. Набуття прав на земельну ділянку.
29. Перехід права на земельну ділянку.
30. Припинення права на землю.
31. Обмеження прав на земельну ділянку.
32. Обтяження прав на земельну ділянку.
33. Моніторинг земель.

34. Зміст та напрямки землеустрою.
35. Принципи сучасного землеустрою.
36. Підстави для проведення робіт із землеустрою.
37. Завдання землеустрою.
38. Повноваження Верховної Ради України у сфері землеустрою.
39. Повноваження місцевих державних адміністрацій у сфері землеустрою.
40. Повноваження обласних рад у сфері землеустрою.

Тема аналітичних робіт

1. Загальнодержавний рівень проведення землеустрою.
2. Регіональний рівень проведення землеустрою.
3. Місцевий рівень проведення землеустрою.
4. Документація із землеустрою.
5. Погодження документації із землеустрою.
6. Затвердження документації із землеустрою.
7. Технічне забезпечення землеустрою.
8. Технологічне забезпечення землеустрою.
9. «Надання консалтингових послуг з питань землеустрою».
10. Авторський нагляд за здійсненням проектної документації із землеустрою.
11. Система управління якістю робіт із землеустрою.
12. Поділ стандартів і нормативів у сфері землеустрою за функціональним призначенням.
13. Самоконтроль.
14. Поточний контроль.
15. Контроль «другою рукою».
16. Нормоконтроль.
17. Приймальний контроль.
18. Планування виробничого процесу у землекористуванні.
19. Підвищення кваліфікації персоналу у сфері землеустрою.
20. Підготовка кадрів у сфері землеустрою.
21. Договірна документація у сфері землеустрою.
22. Державна експертиза землепорядної документації.
23. Атестація кадрів у сфері землеустрою.
24. Загальнодержавна програма використання та охорони земель.
25. Стадії розроблення та виконання державної цільової програми.
26. Концепція державної цільової програми.

27. Розділи Проекту державної цільової програми використання та охорони земель.
28. Розробка загальнодержавної програми використання та охорони земель.
29. Принципи державне прогнозування та розроблення регіональних програм використання та охорони земель.
30. Основні завдання державної цільової програми.

3.4. Форми і методи навчання та викладення дисципліни

Основними **формами навчання** є **практичні та групові** заняття, які передбачають оволодіння системою практичних професійних умінь та навичок з навчальної дисципліни та передбачають проведення аналізу соціально-економічного розвитку сільських територій. Така перевірка дає змогу виявити, якою мірою студент усвідомив теоретичні курсу.

Основними **методами навчання** є словесний метод, такий як пояснення та практичний метод, що передбачає розв'язання вправ, завдань, тестів.

3.5. Забезпечення освітнього процесу:

- проєкційне мультимедійне обладнання (проєктор, екран, ноутбук/комп'ютер);
- комп'ютерний клас;
- доступ до мережі Internet, точка доступу Wi-Fi;
- OS: Windows, Android, iOS;
- Browsers: Chrome / Opera / Mozilla Firefox / MS Edge;
- програмне забезпечення: Word, Excel, PowerPoint; Skype, Zoom, Google Meet, Digital, ArcGis, Geodetic Information System 6.
- публічна кадастрова карта України:
https://map.land.gov.ua/?cc=3461340.1719504707,6177585.367221659&z=6.5&l=kadastr&bl=ortho10k_all
- дані Держгеокадастру:
<https://land.gov.ua/derzhheokadastr-dodav-na-publichnu-kadaastrovu-kartu-dani-pro-heonadra/>
- система електронного навчання Moodle 3.9.

4. Підсумковий контроль

Перелік питань підсумкового контролю (екзамен)

1. Земельні ресурси як об'єкт управління.
2. Земля як головний засіб виробництва у сільському господарстві.
3. Основні принципи організації раціонального використання та охорони земель в умовах ринку.
4. Екологічний стан земель.
5. Рентний характер використання землі.
6. Поняття управління земельними ресурсами.
7. Предмет науки «Основи управління земельними ресурсами».
8. Методи науки «Основи управління земельними ресурсами».
9. Еволюція розвитку управлінської школи.
10. Вітчизняний розвиток теорії і практики управління земельними ресурсами.
11. Роль управління земельними ресурсами.
12. Методи дослідження дисципліни.
13. Наукові принципи управління земельними ресурсами.
14. Функції управління, їх характеристика.
15. Розвиток земельного менеджменту в системі управління земельними ресурсами.
16. Стратегія і тактика менеджменту.
17. Стиль керівництва.
18. Управління земельними ресурсами в дохристиянський період.
19. Управління земельними ресурсами в ранній християнський період.
20. Земельні відносини та управління земельними ресурсами часів Київської Русі.
21. Формування адміністративно-територіального утворення Київської Русі як об'єкта управління.
22. Управління земельними ресурсами в період Литовської доби.
23. Польський період управління земельними ресурсами.
24. Управління земельними ресурсами в період Столипінської реформи.
25. Розвиток системи управління земельними ресурсами в довоєнний і післявоєнний роки.
26. Особливості управління земельними ресурсами часів сьогодення.
27. Конституційні основи управління земельними ресурсами.
28. Земельний кодекс – правова основа управління використання земельних ресурсів.
29. Нормативно-правові акти в галузі управління земельними ресурсами.
30. Розмежування компетенції вищих органів у галузі управління земельними ресурсами.
31. Компетенція вищих органів виконавчої влади в галузі управління використанням і охороною земель.

32. Компетенція органів державного управління на місцевому (регіональному) рівні.
33. Підготовка кадрів для державних землевпорядних органів.
34. Земельно-кадастрова інформація.
35. Земельно-реєстраційна система.
36. Принципи державної реєстрації земельних ділянок.
37. Грошова оцінка земель як механізм управління.
38. Експертна оцінка земельних ділянок.
39. Планово-картографічне забезпечення.
40. Розвиток інформаційно-інтелектуальних технологій в системі управління земельними ресурсами.
41. Трансформація прав власності на землю.
42. Управління процесом набуття і реалізації права на землю.
43. Особливості управління землями сільськогосподарського призначення.
44. Управління землями запасу.
45. Управління меліорованими землями.
46. Управління земельними ресурсами населених пунктів.
47. Земельна ділянка як об'єкт управління.
48. Зміст та завдання кадастрового землевпорядкування.
49. Встановлення меж земельних ділянок на забудованих територіях.
50. Земельно-господарський устрій як механізм управління земельними ресурсами.
51. Розмежування земель державної і комунальної власності.
52. Концепція розвитку природно-заповідних територій в Україні.
53. Сутність і зміст природно-заповідного фонду.
54. Органи управління землями природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.
55. Режим використання земель природно-заповідного фонду.
56. Розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності як функції управління землями природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.
57. Режим використання земель оздоровчого призначення.
58. Відшкодування збитків, зумовлених обмеженим режимом використання земель оздоровчого призначення.
59. Особливості управління використанням і охороною земель рекреаційного призначення.
60. Органи управління землями історико-культурного призначення.
61. Організація зон охорони пам'яток як механізм управління землями історико-культурного призначення.
62. Управління процесом реалізації права власності і користування на землі історико-культурного призначення.
63. Державна реєстрація земельних ділянок історико-культурного призначення.
64. Управління землями в смугах прикордонного режиму.

65. Управління землями з несприятливими погодними умовами.
66. Значення землепорядкування в системі управління.
67. Зміст землепорядкування.
68. Принципи землепорядкування.
69. Організація державного контролю за використанням земель.
70. Мета і завдання моніторингу земель.
71. Зміст моніторингу земель.
72. Формування ринку землі.
73. Роль ринкової інфраструктури в системі управління земельними ресурсами.
74. Іпотека (застава).
75. Земельні іпотечні банки.
76. Земельні аукціони.
77. Кадастрово-реєстраційні центри.
78. Науково-технічна та рекламна інформація в системі управління земельними ресурсами.
79. Екологічні аспекти управління.
80. Концептуальні засади ресурсоощадливого землекористування.
81. Нова парадигма збереження родючості ґрунту.
82. Вдосконалення екологічної інфраструктури.
83. Роль технічного паспорта земельних ділянок агроформувань.
84. Комплексність підходу до управління охороною та використанням земельних ресурсів.
85. Оптимізація управління земельними ресурсами.
86. Наукові підходи до оптимізації землекористування.
87. Оптимізація управління землекористуванням.
88. Обмеження і цільові орієнтири економіко-математичної моделі визначення оптимальної структури і розподілу посівних площ із урахуванням балансу гумусу.
89. Обмеження і цільові орієнтири економіко-математичної моделі визначення оптимальної структури і розподілу посівних площ із урахуванням типів ґрунтів.
90. Модель оптимізації землекористування регіону.

Типові задачі для розв'язування

1. Прийміть управлінське рішення щодо права власності на землю земельних ділянок для будівництва та обслуговування житлового будинку і господарських будівель.
2. Яку роль виконує оренда землі в системі управління земельними ресурсами і чи можуть земельні ділянки передаватись в оренду іноземним громадянам та особам без громадянства?
3. За яких умов орендар має право передати в суборенду земельні ділянки сільськогосподарського призначення.
4. Роль зони санітарної охорони в системі управління земельними ресурсами.
5. Які управлінські дії повинні бути виконані щодо продажу земельних ділянок державної та комунальної власності громадянам та юридичним особам?

Приклад тестового контролю знань:

1. В чому полягає унікальність земельних ресурсів?
 - а) земля є активним елементом виробництва;
 - б) в неможливості переміщення в просторі;
 - в) в правильному використанні землі, що супроводжується зростанням її продуктивної сили;
 - г) земля – це економічні ресурси, які мають кількісну обмеженість.

2. Чим визначаються продуктивні властивості земельного простору?
 - а) його наявним природно-ресурсним потенціалом;
 - б) його ефективністю;
 - в) його географічним розташуванням;
 - г) соціальними, історичними та культурними аспектами.

3. Для чого потрібно проводити комплексне дослідження території?
 - а) для того, щоб впливати на земельну ділянку в кожному конкретному випадку;
 - б) для отримання об'єктивної інформації задля прийняття управлінського рішення з питань ефективного землекористування;
 - в) для управління земельними ресурсами;
 - г) щоб знати, як використовувати земельні ресурси в кожній конкретній ситуації.

4. Принцип державного протекціонізму і регулювання господарської діяльності в землекористуванні передбачає:
 - а) здійснення державної діяльності у сфері землекористування у формі стимулювання, встановлення обмежень і заборон;
 - б) встановлення важливих параметрів купівлі-продажу землі, її оренди;
 - в) пріоритет у наданні продуктивних земель для потреб сільського господарства;
 - г) надання допомоги сільськогосподарським товаровиробникам для адаптації їх до ринкових умов.

5. Чому земля виступає і предметом і головним засобом виробництва в сільському господарстві?
 - а) оскільки земля є головним джерелом задоволення першорядних потреб людини;
 - б) оскільки земля є найважливішою ланкою всіх виробничих процесів;
 - в) оскільки володіє унікальною відмінною рисою – родючістю, тобто здатністю відтворювати рослини, забезпечуючи їх необхідними поживними речовинами;
 - г) оскільки використання землі відповідає соціально-економічним інтересам розвитку країни.

«0» варіант екзаменаційного білету з зазначенням максимальної кількості балів за кожне виконане завдання

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(повне найменування вищого навчального закладу)

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій»

Галузь знань 19 «Архітектура та будівництво»

Семестр 8

Навчальна дисципліна Управління земельними ресурсами

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № «0»

1. Науково-технічна та рекламна інформація в системі управління земельними ресурсами. (10 балів)
2. Модель оптимізації землекористування регіону. (10 балів)
3. Органи управління землями історико-культурного призначення. (10 балів)

Практичне завдання (10 балів):

Обґрунтуйте управлінське рішення щодо використання земель сільськогосподарського призначення.

Затверджено на засіданні
кафедри, циклової комісії _____
Протокол № _____ від „_____” _____ 20____ року

Завідувач кафедри, голова циклової комісії _____
(підпис)
Екзаменатор _____
(підпис)

В.В. Горлачук
(прізвище та ініціали)
О.В. Лазарєва
(прізвище та ініціали)

5. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

8 семестр

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Тези доповіді	7
2	Презентація	5
5	Вміння розв'язувати типові завдання	10
6	Тестування	5
7	Аналіз запропонованих аналітичних ситуацій	6
8	Індивідуальна робота в аудиторії	9×3=27
9	Екзамен	40
	Всього	100

Критерії оцінювання завдань для досягнення максимальної кількості балів

Презентація - стислість, лаконічність та завершеність викладу інформації на слайдах, їх максимальна кількість для презентації результатів виконання проблемних ситуацій за однією з тем 1-16 – 12-15 слайдів.

Орієнтовні теми презентацій:

До теми 1

Рациональне використання і охорона земель в умовах ринку
Земельні ресурси як об'єкт управління

До теми 2

Сутність та зміст управління земельними ресурсами
Основні положення концепції сучасного управління

До теми 3

Історія еволюції системи управління земельними ресурсами
Розвиток управління земельними ресурсами в незалежній Україні

До теми 4

Нормативно-правове забезпечення управління земельними ресурсами
Стандарти, норми, правила, регламенти і методичні рекомендації та інструкції в системі управління земельними ресурсами

До теми 5

Обіг земель сільськогосподарського призначення
Компетенція вищих органів виконавчої влади в системі управління земельними ресурсами

До теми 6

Планово-картографічне забезпечення системи управління земельними ресурсами

Підготовка кадрів для державних земельних органів

До теми 7

Земельна ділянка як об'єкт управління

Особливості управління землями сільськогосподарського призначення

До теми 8

Розвиток природо-заповідних територій в Україні

Особливості використання земель природно-заповідного фонду

До теми 9

Особливості використання земель оздоровчого призначення

Особливості використання земель рекреаційного призначення

До теми 10

Управління процесом реалізації права власності і користування на землі історико-культурного призначення

Організація зон охорони пам'яток як механізм управління землями історико-культурного призначення

До теми 11

Управління землями в смугах прикордонного режиму

Управління землями з несприятливими природними умовами

До теми 12

Землеустрій в системі управління земельними ресурсами

Проект землеустрою в системі управління земельними ресурсами

До теми 13

Призначення та завдання моніторингу земель

Основні положення моніторингу земель: мета, завдання, об'єкти та методи

До теми 14

Роль ринкової інфраструктури в системі управління земельними ресурсами

Земельні торги в системі управління земельними ресурсами

До теми 15

Концептуальні засади ресурсоощадливого землекористування

Технічний паспорт земельних ділянок агроформувань

До теми 16

Особливості оптимізації сільськогосподарських землекористувань

Оптимізація землекористування в системі управління земельними ресурсами

Тези доповіді – стисло, реферативним чином сформульовані основні положення доповіді, яка має відбутися безпосередньо під час проведення конференції, метою яких є– зацікавити та залучити фахівців, підготувати слухачів секційного засідання з метою покращення сприйняття інформації та ініціювання конструктивної дискусії або діалогу відповідно до тематики (сайти вищих навчальних закладів / наука або наукова робота; події; конференції (наприклад: <http://science.nmu.org.ua/ua/conferences/index.php>; <http://lnau.edu.ua/lnau/>;

Вміння розв'язувати типові завдання – коли студент вирішує (розв'язує) відповідні задачі. Цей бік завдання виявляється у завданні (в умові задачі) тих чи інших величин і їх значень – відомих і невідомих. Студент на основі статистичного щорічника та відповідних розрахунків має виконати завдання.

Тестування – є засобом контролю та діагностики знань студентів, призначені для самоконтролю та перевірки знань, що передбачає *вибір однієї або кількох правильних відповідей* (тестове завдання цієї форми складається з двох

частин: умови, яка описує певну проблему та ставить завдання перед студентами; варіантів відповідей, серед яких, як мінімум, одна є правильною чи найкращою відповіддю, а решта – неправильні відповіді. **Посилання:** (<http://moodle3.chmnu.edu.ua/course/view.php?id=9737#section-0>).

Аналіз запропонованих аналітичних ситуацій - проводиться зі студентами з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей з метою формування аналітичних вмінь. Цей підхід втілює в собі наступні ідеї: закріплення теоретичних знань з дисципліни; набуття навичок професійної діяльності; підвищення пізнавального інтересу до навчальної дисципліни; сприяє розвитку дослідницьких, комунікативних і творчих навичок та критичного мислення.

Приклад аналітичної ситуації:

Планування виробничого процесу у землекористуванні

Землевпорядкування як система заходів, спрямованих на здійснення земельного законодавства щодо організації використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища і поліпшення природних ландшафтів, здійснюється планомірно.

Воно повинно забезпечувати кожен етап розвитку господарства науковообґрунтованою організацією території, яка досягається шляхом розробки перспективних і поточних планів землевпорядних робіт. Особливості нинішнього етапу землевпорядного виробництва впливають з того, що йому характерна комплексність робіт, яка здійснюється на підставі високого розвитку земельних відносин, культури і свідомості широкого кола спеціалістів. По-перше, для сьогодення характерні нові масштаби виробництва, зміст землевпорядкування особливо розширюється у зв'язку з проведенням робіт по меліорації земель, захисту ґрунтів від ерозії, земельному кадастру, прогнозуванню використання земельних ресурсів та ін. По-друге, значно розширюються можливості землевпорядкування по вивченню і приведенню в дію резервів, що, в свою чергу, підвищує роль планування, ставить нові вимоги до планового управління виробництвом. По-третє, вдосконалення планування землевпорядного виробництва зумовлено розвитком науково-технічного прогресу, що вимагає, перш за все, тісного поєднання науки з виробництвом. Планування повинно органічно поєднувати досягнення науки і передового досвіду щодо використання всіх наявних ресурсів.

Плануванню землевпорядних робіт властиві такі принципи, як виділення головної ланки, забезпечення взаємозв'язку, правильного розміщення і пропорційності робіт, урахування місцевих умов і загальних особливостей робіт, застосування системи обґрунтованих норм праці, поєднання перспективного і поточного планування, впровадження досягнень науки і передового досвіду. Одним із важливих завдань планування землевпорядних робіт є створення науково обґрунтованих передумов для забезпечення ритмічної діяльності проектно-вишукувальних організацій по землевпорядкуванню, що досягається шляхом розробки поточних планів. Правильне планування землевпорядних робіт

сприяє також розвитку матеріальної зацікавленості спеціалістів у результатах праці.

Індивідуальна робота в аудиторії – передбачає відповіді на питання під час групових занять, вміщує в себе теми доповідей (сторінка 16, 21 цієї робочої програми).

VIII семестр

Поточний контроль																Проміжний контроль		Самостійна робота				
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12	T 13	T 14	T 15	T 16	Вміння розв'язувати типові завдання	Презентація	Аналіз аналітичної ситуації	Тестування	Написання тез	Підсумковий контроль (екзамен)	Екзамен
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	5							

6. Рекомендовані джерела інформації

6.1. Основні:

1. Домбровська О.А., Корецький А.В. Управління земельними ресурсами // Навчальний посібник. - ФЛП Панов А.Н.. – 2018. – 368 с.
2. Управління земельними ресурсами : конспект лекцій (для магістрів спеціальності 193 – Геодезія та землеустрій) / І. С. Глушенкова, Т. В. Анопрієнко, І. В. Кошкалда, О. М. Трегуб; Харків. нац. ун-т. міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 85 с.
3. Управління земельними ресурсами: [навчальний посібник] / Г.І. Шарий, В.В. Тимошевський, Р.А. Міщенко, І.А. Юрко. – Полтава: ПолтНТУ, 2019. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/5998/1.pdf>
4. Підручник Третяк А.М., Прядка Т.М., Гетманьчик І.П. Історія земельних відносин і землеустрою в Україні. [текст] підручник / Третяк А.М., Т. М. Прядка, І. П. Гетманьчик.– Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2017. 420 с.

6.2. Додаткові:

1. Горлачук В.В. Управління земельними ресурсами: Практикум для студентів спеціальності 193 Геодезія та землеустрій / В.В. Горлачук, О.В. Лазарева. - Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. – 88 с.
2. Горлачук В.В. Землеустрій та організація території: Практикум для студентів спеціальності 193 Геодезія та землеустрій, галузь знань 19 «Архітектура та будівництво» / В.В. Горлачук, О.В. Лазарева. - Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – 56 с.
3. Методичні рекомендації для студентів галузі знань 19 «Архітектура та будівництво» спеціальності 193«Геодезія та землеустрій» до комплексного

іспиту на 2018-2019 н.р. /Укладачі Мась А.Ю., Арамян А.М. Мишелов М.В. – Миколаїв, 2019. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mku.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/Programa-pidsum.-atest.-193.-Geodeziya-2018-2019-molodshyj-spetsialist.pdf>

4. Розвиток земельних відносин в умовах глобалізації: монографія / Данкевич В. Є. – Житомир: Видавець О.О. Євенок, 2017. – 392 с.